

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., Váci körút 23.

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre „ 3.50
Negyedévre „ 1.75

Ara minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom : A kismártoni takarodó, Mardochai Hajehuditól. — A pokol a középkori-zsidó költészetben. Eredeti értekezés. (Tárczacikk.)
Irtta: dr. Kecskeméti Lipót. — Az orth. közvetítő bizottság elnöksége. — Löw Immanuel. Levél a szerkesztőnek dr. Hammer Izraeltől. — Szellemszikk a rabbinikus irodalomból. (98. sorozat.) Talmudistától. — A zsidó egészségügyi törvények, Bollesói Elemértől. — Hetinaptár. — Előfizetési felhívás. — Hírek. — Szefforisz és Róma, Philipson regénye. (25. folytatás.) — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

Lapunk szerkesztőségét f. hó 4-én Váci-körút 3. szám alól ugyan ezen út 23. száma alá tettük át.

A kismártoni takarodó.

A Honnoverben megjelenő, a németországi zsidók legorthodoxabb irányát képviselő »Jesurun« utolsó számában oly megkapó és találó képet találjuk a magyarországi orthodoxok és Reich Ignác közti viszonyának, hogy a német kollégától csak irigyelni tudjuk ezt a kitűnően informált magyarországi tudósítást*).

A cikk tartalma röviden ez:

Nagy izgatottság, élénk mozgalom tapasztalható most a magyarországi orthodox vezérlő köreiben.

Vajjon miről van szó?

Arról-e, hogy a pozsonyi jesivában végrevalahára a talmud mellett világi tárgyakat is taníttassanak?

Ments Isten! Senki sem gondol arra, hogy megszabadítsa az egészséges észet és logikát az előítélet és elfogultság bilincseitől.

Azon fáradoznak talán, hogy az oly mélyen alantjáró hitoktatást a gymnáziumokon megjavítsák?

Már hova gondol! Látszik, hogy nem ismeri vezérférjaink »principiáját.« A ki a gymnáziumba jár, már eleve istentelen, az ilyet valásra tanítani bűn.

Talán megakarják vonni Reichtől a Peszachliszt-üzletet?

Merészség! A mi a Reiché, az a Reiché. Külömben rég nem képezi többé kérdés tárgyát,

*) Mondják, egy dunántúli orth. rabbitól származik.

Szerk.

megmaradjon-e Reichnak tovább is ez a jól jövedelmező szent forrás.

A tudósítás még sok üdvös kérdést vet fel, a melyekkel az orthodox vezérférjaink — nem foglalkoznak, míg megmondja végre, hogy az urakat a leendő országos gyűlés kérdése foglalkoztatja oly erősen.

És most adjuk át a szót magának a ezikkirónak.

»Nagy országos gyűlésnek kellene lenni, de nem lesz.

Kellene lenni, mert Reich Ignác fél tőle.

De nem lesz, mert Reich Ignác nem akarja.

A legkülömbfélébb dolgok legbiztosabb kriteriuma: Reich Ignác akarata. S a meddig ez így tart, míg Reich Ignác akarata zsinórmérték, mérőmdó: a magyar zsidó orthodoxiának nincsen szabad akarata. Egy szava van csak mindenre, mit Reich akar és óhajt: az »Amen« szó.

S miután eme szégyenletes állapotokon embereink gyávasága és kiskorusága folytán változtatni — fájdalom! — nem lehet, nem marad hátra más, mint hogy imádkozzunk: adjon az Isten a magyar orthodox rabbik és községek hatalmas dictatorának bölcsességet és belátást, hogy tökéletesen szakítson eddigi rutinjával; legyen őszinte, ravasz helyett, legyen nyílt, képmutató helyett és legyen becsületes, londonlatos helyett!

És a »Jesurun« ezikkirójának igaza van.

Valljuk be töredelmesen, hogy tévedtünk, midőn annak a reménynek adtunk kifejezést, hogy orthodoxaink felszabadítják talán magukat amaz ember nyüge alul, ki... de minek még szaporítani a szót; hiába itt minden beszéd, minden okoskodás!

»Ha megvert bennünket az Isten egy haszontalan vezérrel, el kell azt tünnünk, mint a

hogyan eltűnének egy epidemiát, vagy más Isten csapását. Isten akarata ellen fel nem lázadhatunk.

Igy nyilatkozik a jámborok fatalismusa, a gondolkodók meg gyávák és félnek a bekövetkehető excommunicatiótól, mire Reich hada mindig kész; megijed egyike a másiktól s ha találkozik mégis, ki a nyílt actió terére merészkedett: megrémül saját magától, takarodót fu és gyáván meglapul.

Csak egy hete mult, hogy csatakészen, vigan, frissen hangzott fel a kismártoni riadó: Fel testvérek, — szólott — az állapotok elviselhetetlenek, ujjal mutatnak ránk, elfordulnak tőlünk, mert szégyenlik magukat velünk külföldi elvtársaink. Jöjjünk össze, csináljunk rendet az alásülyedt moral és a felekezet besározott becsülete érdekében; s ime olvassák el most a retirádát és bámulják meg — Reich Ignác hatalmát.

Főtisztelendő *Kuttna* Salamon, Kismárton orth. hitközségének főrabbija ugyanis a következő levelet intézte szerkesztőségünkhöz:

„Kismarton, 1888. november 6.

Tisztelt Szerkesztő Ur!

Az „Egyenlőség“ 42. számában Uraságod szives volt az általam több orthodox izrael. országos nagyjaihoz (גדולי המדינה) intézett körlevelet megbeszélgetés tárgyává tenni, s felette kedvezőleg itélni, ami reám nézve megtiszteltetés ugyan, de ezen csekély tettemért el nem fogadhatom.

Azonban határozottan tiltakoznom kell ezen nyil-

vánításomnak, a miskolczi orth. izraelita hitközségnek a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz intézett feliratáivali összehasonlítása ellen. Nem! Munkám egészen az ellenkező szempontból indulván ki, én teljesen csak azt kívánom és óhajtom, amit az országban levő orthodox magyar már ezelőtt óhajtott, tudniillik: Az orthodox országos irodának emelését, erősítését, az összes orthodox községeknek elevenítését, organismusszerű szerveztét, a fejnek és tagjainak üdvös fejlődését, amit már 40 éves működésem óta óhajtok. — Téves továbbá azon felfogás is, hogy én körlevelemben az orthodox országos közvetítő bizottságnak mandátumát megszüntnek nyilvánítottam volna, mint azt az Allg. Jüdische Zeitungban már nyilvánítottam.

Hogy milyen különbség létezik körlevelem s a miskolczi orth. izraelita hitközségnek felirata közt, illusztrálja azon tény: Hogy én, amint tudtomra jutott nevezett községnek föllépése, azonnal ajánlott levélben megkértem e községnek t. főabbiját, hogy a körlevelemet visszaküldje; mivel én ezen eljárás után sem a nevezett községgel, sem pedig megbízott közegeivel vallási dolgokban érintkezésbe nem állhatok.

Fogadja tisztelt Szerkesztő ur legmélyebb tisztelem kifejezését.

Kuttna Salamon,
rabbi.

E nyilatkozattal szemben valóban nehéz szót is találni.

Előttünk fekszik Kuttna főrabbi urnak egy hét előtt lapunk multheti számában méltatott héber körlevele; s a mit ebben kifejez (hogy *most* miképen gondolkodik, azzal mi nem számolhatunk)

TÁROZA.

A pokol a középkori zsidó költészetben.

Irta: Dr. Kecskeméti Lipót.

(Folytatás.)

Ez országokban örökös tűz ég, melyet a teremtés óta folyton élesztenek. A midrás szerint ötféle tűz van a Géhinnomban: tűz, mely emészt és fal, a mely nem emészt és nem fal, s tűz, a mely más tüzet is emészt. Vannak ott parázs-rakások mint hegyek, szénrakások mint halmok, szénrakások minő a Holttenger, széndarabok, kerek kő alakjával (Maszéchet Géhinnom I. Bor. Sám. hakkáton 38). E poklokban lefelé szállva a gyehennai tűz mindinkább erősödik (B. h. M. II. 36); Immánuel is lefelé haladva, mind borzasztóbb képek tárulnak föl előttünk. E hét osztály meg van a muhammedán eschatológiában is, a hol különböző rangú elkárhozottak lakják a különböző országokat. Itt is mélyebb egyik Pokol a másiknál; egyiktől a másikig 70 évnyi ut van, s míg a midrásban mindegyik következő 60-szor, addig itt 70-szer forróbb mint a megelőző. A midrásnak e hét pokolbeli birodalmát feltaláljuk a költészetben is, első sorban pedig a már

említettük Zakutónál, a kinek felfogása (Tofte árukh) teljesen a midráson alapszik.

„Hét ily pokol vagy, hét roppant épület,
Belé tekintve im a férfi-szív remeg,
E mély, e tág üreg sohasem telne meg;
Hiu a gondolat leírni rémüket,
Iszonytató, csodás, kábitó rémület.“ (134)

E tájak elnevezésénél is a midrást követi: Bôr-Verem, Sachath-Pusztulás, Dúna-Némaság, Tit-Hajáven-Iszapos Hínár, Seól-Alvilág, Czalmûth-Vakhomály és Erecz-Tachith, a Legmélyebb Pokol.

Iszonyatos tájkép: a völgyekből mardosó láng csapdos fölfelé, az árkokban viz helyett tűz foly tova, a barlangok nyílásán láng csap elő.

„Im láttam völgyeket, mély és sivárokat,
Im láttam vermeket, a mélyben ott alant,
Im láttam gödröt is, kivájt határtalant,
Im láttam barlangot, mi szóra lángokat,
Im láttam szikratüzből égő árkokat.“ (27)

Mind a hét tájék egyformán iszonyatos.

„Az elsejük, a Bór, üres, sivár verem,
Mi mélyebb mint a mély, iszonytató gödör,
Hol némaság lakik, homály kinez, gyötör.“ (135)

Ép ily iszonyu a második is.

„A másodiknak a Sachát következik,
A lélek elvesz ott, ez romboló vihar,

az igenis ugyanaz, mit a miskolczi orthodox hitközség előljárósága a kultuszminiszterhez intézett üdvözlő feliratában kifejezésre juttatott; és ha mégis visszakérte a miskolczi rabbtól a hozzáküldött körlevelet, (a minnek, mellékesen mondva, semmi értelme; először nem a rabbi küldte ama feliratot a miniszterhez, hanem az előljáróság; másodsor kimondhatatlanul nevetséges azt hinni, hogy azzal, hogy körlevelét visszakérte a miskolczi rabbtól, a körlevél megváltoztatta tartalmát és mást mond, mint a mit a miskolczi felirat akart) azzal a kismártoni rabbi nem a miskolczi rabbit, hanem saját magát szégyenítette meg.

A mi a mandátumok megszűnését illeti, miről a főrabbi ur azt állítja, hogy körlevelében erről nem szólt, a következő a megjegyzésünk:

E sorok írója, ki nemcsak érti, de beszél is a héber nyelvet, egész határozottsággal állítja, hogy igenis a körlevél lejártnak nyilatkoztatja ki a közvetítő bizottság mandátumát. Az »Egyenlőség«-nek 217 rabbielőfizetője van és bizonyára még sok más előfizetője és olvasója, kik a héberben jártasok: hadd ítéljenek ők, nem-e a mandátumok megszűnéséről szól a kismártoni körlevél következő passusa:

זה הוא האמת הנכון וברור כי אולת יד ותוקף
השליחות שנתנו ליהודים היקרים ומפוארים ונתחדשו ענינים
מה שלא היו לעולמים ואפס עצור ועוב במדינתנו.
ובהתחדשות אדר והדר וההדר של הראשים הנבחרים

Pusztítani vágy, eped; belé mi jut, kihál;
Mégfogja a gonoszt, midőn alávetik,
Három nyílása van s kitárva mindenik.“ (142)
„E táj utálatos, pezsegve büzt lövell,
Áraszt undok szagot s bűzös minő a holt;
Ki benne elmerült, keservesen sikolt.“ (148)

Majd következik a Némaság birodalma:

„A harmadik lakás a végenyészeté,
Dumáh, a Némaság: belé a gaz kerül;
Miként a kő leszáll, örökre elmerül;
Nyilásokat bír ez minden tájék felé,
Megbotlik a gonosz s alábukik belé.“ (149)

A negyedikben nyakig merül iszapba az elkárhozott, mert e tájék az Iszapos Hinár.

„A negyedik Pokol iszapba elmerit,
A Tit Hajáven ez, mocsár, merő hinár,
Elposhadott ganaj, iszonytatón sivár.“ (157)

És így végig vezet bennünket a költő a Pokolnak mind a hét országán, leírva egyszersmind azoknak iszonyait: 165—180 strófa.

Immánuel munkájában is feltaláljuk e különböző tájakat, különböző gyötreimeikkel. Keresztül vezet bennünket az előcsarnokon, a Halottak Völgyén; a hidon, mely alatt ragadó folyam rohan tovább (mint Maszéchet Géhinom I: vannak ott szurok- és kénfolyamok); elve-

ולחוסף עליהם כפי הנחון ולשים גבול ותכלית למפעלותיהם
ישבעו כח וענג ויתחדשו ויתענגו מזיו כבוד בחירתם החדשה.

Külömben is, mi a világért sem akarnók készíteni a tisztelt főrabbi urat, hogy ma is ugyanazt vallja, mit két hét előtt vallott. Reich Iczig, a hajdani temesvári lókupecz, a milyen rettenetes haragjában azon rabikkal szemben, kik ellene fellázadnak, ép oly kegyteljes azokkal szemben, kik megtértek.

Mert Reich Iczig nagy amhoórecz ugyan, de a talmud ama szentenciáját mégis ismeri, hogy »a hol a megtértek megállhatnak, nem állhatnak meg az örökké hüek«. A főrabbi uron ennél fogva nagyobb csorba nem ejtetik és, ha az általa összehívott gyűlés — mert történnek csodák is — mégis összeülne, fennmarad neki, protestálni ellene, Reich Iczig nagyobb dicsőségére.

Mardochai Hajehudi.

Az orthodox közvetítő-bizottság elnöksége tudvalevő az orthodox hitközségek előljáróságaival általunk is közölt petitiót iratott alá, melyben a kultuszminiszter felkéretik, hogy f. é. június 21-én 1191. eln. szám alatt kiadott szabályrendeletét visszavonja. A nevezett elnökség még most is gyűjti az aláírásokat, hogy azokat mennél nagyobb számban adja át Csáky gróf miniszternek. Mint dr. M e z e y Ferencz ur írja, Reich Ignác a már kezében volt petitiókat a megboldogult vallás- és közoktatásügyi miniszternek is átnyujtotta, mire Trefort aug. 18-án (tehát

zet a kapuig, mely a Pokol nyílása előtt áll. Ez a midrás Halál Kapuja, Immánuelnél a Csapó Kapu. Átmegyünk a Feledtség országán, az Alsó Poklon, eljutunk a Bomlás Vermébe és a Pokol fenekére, a Legalsó Pokolba.

Vezetőjével tovaröpül

„Sivár, sötét pusztaságon.
Ferde, görbe, rögös tájon — —
E táj neve
A „Halottak Völgye“ leve.

Innen tovább menve, recsegő hidhoz érnek,

„Ragadó ár foly alatta,
S azt, ki nézte, azt, ki látta
Lelkem ámult,
Majd elkábult.“

E hid részét képeszi a muhammedán eszchatológiának is. Ott a Pokol rémes lángjai fölött messzenyuló síkamlós hid vezet végig. A népies felfogás szerint hét boltozata van a hidnak s e boltozatoknak mindegyike 3000 évnyi ut. Mind vékonyabb mint a hajsál, élesebb a kardnál és sötétebb az éjnél. Mindegyik fejénél felelőségre vonatik az ember és számadást kell letennie földi életéről. Így az elsőnél vallásosságáról, a másodiknál imádkozásáról, a harmadiknál jótékonyágáról, a negyediknél böjtöléséről stb. Ha e vallatásokon szerencsésen

4 nappal halála előtt) a következő leirattal küldte vissza azokat Reich irodájába:

„30.137. sz.

Orthodox izr. közvetítő bizottságának.

Az izraelita hitközségek szervezése ügyében f. évi június hó 21-én 1191. eln. sz. alatt kiadott körrendelet ellen hozzám beérkezett és az említett körrendelet visszavonását kérő összes beadványokat oly megjegyzéssel küldöm meg a czimnek további eljárás végett, hogy többször idézett s ő cs. és ap. kir. felsége legfelsőbb elhatározásán alapuló körrendeletnek bármiféle módosítása iránt lépéseket tenni semmi irányban hajlandó nem vagyok.

Budapest, 1888. augusztus 18-án.

Trefort. «

Lőw Immánuel.

Levél a szerkesztőhöz.

Értem meglepetését, tisztelt szerkesztő ur, értem megbotránkozását. Ki az, ki áll oly magason, kérdezi hozzám intézett becses felszólításában, hogy egyikével azoknak, kiket legkiválóbbsajnikként tisztelünk, ilyen hangon beszélni merészkedik? — Semmi esetre sem nagyjaink hangja ez, kik tudják, mivel tartoznak az auctoritásnak, kik tisztelni tanulták a tudóst és érdemeit. Szomorú jelensége ez egy kornak, melyet a talmud azért nevez első sorban kinteljesnek, mert »suhanczok öregek szakállába kapasz-

tulesett, jó; ha pedig nem, a Pokolba sodortatik. Így mennek az elkárhozottak a hidon keresztül, tolongnak, rohannak, bukdácsolnak; a hid recseg, ropog. Átmennék azon, még pedig az első csoport mint a cikkázó villám, a második mint a fuvó szél, a harmadik mint a gyorsan repülő madár, a negyedik mint a sebesen vágató paripa, az ötödik mint a tovasiető férfiú, a hatodik mint az előreiparkodó gyalogjáró és a hetedik mintegy éj és nap lefolyta alatt stb. E felfogás szerint 25000 évig is eltart az átkelés a Pokol-Hidon.

Immánuelnél kénforrás, tüzes folyam robajlik a hid alatt, melynek hullámai az átkelők közül sokakat magukkal ragadnak — itt a Pokol tüzeinek lángjai fölcsapnak a hidon járókig s lábtól, fejtől, jobbról, balról, elöl, hátul, mindenütt rémes tűz lobog. És megragadja a tűz karjukat, hajukat és testüket, úgy, hogy a hidon átkelve, feketék, lesznek, mint a szén. (Ez összehasonlítással a talmudi eszchatológiában is fogunk találkozni.) Immánuelnél nem mindenkit sodor magával a rohanó áradat, itt is vannak egyesek, kik a tüzön sértetlenül kelnek át, s ezek „csodálkozva kérdik: hol van hát a Pokol Hidja? és azt felelik nekik: már át is keltél rajta a nélkül, hogy baj ért volna, mert Isten megkönyörült rajtad.“ (Muh. Eschat. 147—150).

kodnak, az érdemet fitymalják, a nagyságot lehurrogják. «

Ön csodálkozik, hogy a M. Zs. Szemle utolsó füzetének — y cikkírója csak most írta meg pasquille-ét — ön kritika czimmel tisztelte meg — *Lőw Immánuel* ellen, holott a könyv, melyet bünbakul használ öt évvel ezelőtt jelent meg. Hja! kedves szerkesztő barátom, öt évvel ezelőtt — y ur még a gymnasium padjait nyomta; meg aztán öt évvel ezelőtt Lőw még nem nyilvánította véleményét — a szeminariumról.

Lőw Immánuel nevét, igaz, már akkor nagyrabecsülte a tudományos világ; hisz művei, melyek egyszerre tették nevét ismertté a tudósok előtt, és melyben *Lőw Lipót* méltó utódként tünt fel, régen azelőtt jelentek meg; hogy — y ur ezt nem tudja, hogy abbeli hetyke véleményének add kifejezést, hogy Lőw Immánuel, midőn összegyűjtött imádságokat tartalmazó könyvét kiadta, kötelessége lett volna azt bevezetéssel, vagy előszóval ellátni, »mert a bevezetés vagy előszó egy beléptijegy, melylyel a szerző kimutatni és beigazolni tartozik, hogy mily jogczimen követel ő magának helyet azon szellemi társaságban, melynek neve irodalom és tudomány«, — ezen csodálkozni nem is lehet; mikor is vehetett volna — y tudomást Lőw Immánuel tudományos működéséről, mikor a rövid öt évet a ránézve sokkal fontosabb iskolai dolgozatokra kellett fordítania. Nem szabad továbbá feledni, hogy — y ur az újabb »fiatal tudósok« azon osztályához tartozik, mely a talmudnak is csak a meseit (az

E hid Immánuelnél is a legfelsőbb Pokol nyílásához vezet. Fejénél e Pokolnak kapuja van, a melynek nyílásában villámló tüzes kard száll gyorsan föl és alá. A kép a szentírás elbeszéléséből van véve, mely a kardot az Éden ajtajába helyezi. miután a bűnös emberpár onnan kiűzetett. A karddal együtt említve vannak ott a khérubim is, s mindkét fogalommal újra találkozunk a midrásban, de többé nem az Édennek, hanem a Géhinomnak rajzánál. Ide inkább illik a villámló, sujtó kard s a büntető angyal. Így fogja ezt fel a Targum Jerusalmi és a hagyomány. Immánuelnél ez ajtó a „Csapó Kapu.“

„A hid végén kapu állott,
Villámló kard föl és le száll ott,
S így szólt hozzám a férfiú:
Ez ime a Csapó Kapu.
A világból kik megválnak,
S a Pokolba alászállnak,
Erre jönnek, itt megállnak.

A kapu a Pokol első országába nyílik, a mely, mi-ként a midrásnak Géhinomja, örök lángban ég.

„Hogy a hidon átkelénk,
A föld mélye tárult elénk — —
Tágas lakot látunk ottan
Sűrű sötét, sivár honban,
Isten lángja tűzparázsát,
Folyton égő farakását.“

(Folyt. köv.)

agadát) ismeri; Löw művei közül is tehát csak az imakönyvet tanulmányozta —y ur.

Hisz végtére nem szégyen iskolába járni, fiatalnak lenni sem vétek; sőt az egyik ép oly erény, a milyen előny a másik; de igenis szégyen a kép-mutatás és vétek az önimádás, és vétek kiváltképen az oly férfiak fitymálása, kikről áll a talmud eme szava: *ló higia ad karszilov*, azaz az a fiatal ember ott bokájáig sem ér fel: annak a férfinak, kit durva sértésekkel illet, s ki fölött elbizakodva törvényt ül.

Nézzük csak, mi gerjesztette lánggra, vagy helyesebben, mit állit —y ur, hogy lánggra gerjesztette Löw Immánuel ellen.

A szegedi rabbi szabad óráiban, melyeket neki irodalmi működése és papi teendői engedtek, imákat gyűjtött össze, hogy a zsidó nőnek, ha általa is érthető nyelven akarja Isten előtt lelkét kiönteni, ne a német t'chinához (imakönyv asszonyok számára) kelljen nyulnia, hanem tesse ezt hazánk szép nyelvén; szóval *magyar t'chinát* állított össze.

Az imákat erre a célra sokféle forrásból szedte össze, héber könyvekből, németből, francziából és magyarból. Voltak, melyeket változtatlanul átvett, melyeket átalakított, melyeket csonkított, vagy megtoldott, úgy a hogy hitte, hogy a zsidó szellemnek legjobban megfelelnek. Hogy mind ezt nem mondta el előszóban, azzal, szerintem legalább, helyesen cselekedett. Az áhítatos lélek csak az imát látja és azt, kifejezésre juttatja-e érzéseit és csorbát ejtene az áhítatán, ha beavattatnék, hogy az imák, melyekbe legbensőbb, leghőbb, legtisztább és legszentebb érzéseit fekteti, melyek által Istenéhez, örök birájához szól, faragva, összeállítva, vagy bármi módon készítve lettek. Hogy Löw Immánuel ez imák által nem hirnévre és nem tudományos babérokra akart szert tenni, azt tudják mind azok, kik Löw tudományos működését ismerik. Löw nem szidur-tudós; az ő tudományossága sokkal messzebbre terjed az imakönyvnél, melyre —y ur tudományát megállapítja. Löw egy szükségletnek akart megfelelni, és ez sikerült is neki, mit akárhányan hálásan tudnak bé neki, kiket megajándékozott a fohászzkodhatás jótéteményével.

Löw által összegyűjtött imák közt vannak azonban olyanok is, miket Tompa, Szász, Székács és Dobos imakönyveiből vett át és miken, hol szükségét látta, egyes változtatásokat tett. Nem lehet, a mit — különben —y meg sem kísért — kimutatni egy sorra sem — mert *ez a főkérdés* — hogy a zsidó felfogással ellenkeznek, a zsidó szellemnek meg nem felelne. De —y nem is ezt keresi; a mint előránczigálta az 5 évelőtt megjelent könyvet, úgy erőszakot tett egy okon is, melynél fogva Löw Immánuel, a

be nem avatottak előtt legalább lehurrognia lehessen.

A M. Zs. Szemle »kritikusa« kigyót-békát kiált Löwre, ki elárulta a magyar zsidóságot. A szegedi főrabbi, ugymond, »súlyos sérelmet ejtett a zsidó vallásos érzületen«, »szándékosan és cél-tudatosan félrevezette«, »mi nyílt megtorlást követelne akkor is, ha bárki volna annak elkövetője, de kétszeresen akkor, ha annak szellemi szerzője egy zsidó theologus stb.« A M. Zs. Szemle 14. oldalán enged át aztán a szembesítésnek. Rekapitulálva lesznek roppant imadarabok Szásztól, Dobostól, Tompától és Székácsától, ezzel szembeállítva Löw imakönyvének darabjai, és be lesz bizonyítva, mit különben Löw is megmond könyve czimtabláján, hogy t. i. az imákat ő nem szerezte, hanem csak összegyűjtötte.

Hogy Löw Immánuel nemzsidók imakönyveiből is átvett, az szerintem sérelmes. csak akkor volna, ha egyikben vagy másikban a zsidó vallásos felfogást sértő részek is volnának; ez azonban sehol sincsen, hisz keresztül mentek Löw Immánuel kezén; —y azonban meg *akarta* támadni Löw Immánuel, kin »megtorolni« kellett valamit és a M. Zs. Szemle szoritott e célra egy kis helyett — 16 oldalon keresztül . . .

Löw Immánuel — ezt szintén a cikkből tudjuk meg — »*még a rabbiképző intézetén végzett növendékeket is legjobb esetben reverendába bujtatott filologusoknak tekintti*«; ez nagy kellemetlenség azokra nézve, kik magukra veszik, de Löw ezen nézetén alig változtat valamit a szeminárium két tanára által szerkesztett lapban egy szemináriumi növendék által irt igaztalan és arrogans támadás; de i en is változtatna nézetén első sorban — kissé több szerénység.

Ha nem tudnám —y urról, hogy ő is »legjobb esetben reverendába bujtatott filologus« feltételozném, hogy tudja, mikép magyarázzák a kommentatorok a »ki czájid b'fiv« (vad volt a szájában M. 1. k. 25—28.) kitétel. Észovot — így hangzik a magyarázat — azért szerette jobban atyja Izsák, mint Jakab testvérét, mert *szájával hitegette*. Oly kérdéseket intézett ugyanis atyjához, melyekből ez azt hihette, hogy elsőszülött fia egész a szélsőségig vallásos. Atyám, szokta Észov kérdezni, hogy adnak tizedet a szalmából, a sóból, holott jól tudta, hogy sem az egyikből, sem a másikkól tizedet adni nem kell; de az atyja e kérdésekből azt hitte: milyen rendkívüli jámbor a fia és milyen pontos a törvények teljesítésében, hogy még abból is akar tizedet adni, miből ezt tenni nem köteles.

Tudvalevő dolog, hogy az irány, melyhez —y tartozik cseppet sem csiklandós a »chukász hagój«-t illetőleg. Az idegen szokások — nem mintha roszálnám ezt, csak konstátalom — nála rég nem idegenek többé, —y azért mégis odaáll azt

kérdezni: — hogyan adnak tizedet a szalmából, a sóból?

Az irány, mely lelkesedni tud a kiválóan keresztény konfirmációért, tettett dühvel, melyet legfőbb a fiatal *stréberség* megsértett hiusága igazol, nekiront egy Löw Immánuelnek, amiért nemzsidó szerzők szép és a zsidó vallásos felfogásba hajszálnyival sem ütköző imákat zsidók kezébe ad, *imákat, melyek nagy része visszavezethető héber forrásokra, melyekből a keresztény szerzők, ha közvetve is, merítettek*; nem gondolta meg — y az ilyen támadás veszedelmes voltát, melyet könnyen felkaphatnak és kétszeres súlylyal visszagördíthetnek arra, a kitől kiindult? . . .

A minősíthetlen kitérésekből ítélve, az ember azt hihetné, hogy Löw Immánuel könyve, tudja Isten, milyen pusztításokat vitt véghez a magyar zsidóságban, pedig épen az ellenkezője igaz. Löw maga sem tagadta meg azóta hitét, sőt ellenkezőleg. Az *egészséges konservativismus mellett* haladó zsidók szemében Löw épen az utolsó években szerzett magának érdemeket; fáradhatatlanul működik azon, hogy a zsidó pártok közti ürt áthidalja, egész munkát irt — akaratom ellenére is elárulom ezt — melyben alapját találndja majd az orthodoxok és nemorthodoxok közti kiegyezés; Löw, mondom, épen az utolsó években erősen a konservatív érdekek mellett harczolt; — vagy talán épen *ezt kellett megtorolni* a M. Zs. Szemle cikkírójának . . .?

Dr. Hammer Israel.

Szellemszikrák

a talmud, midrás- és a későbbi rabbinikus irodalomból.

Soha hajón nem jártál és mégis azzal dicsekszel, hogy — a tengeri betegség téged nem bántott.

Szobádba zárkózol és roppant nagyra vagy vele, hogy jámbor és becsületes maradtál . . .

*

Máshol keres időtöltést és házában maradni nem szeret: ne itéld el, míg meg nem tudod, nem üzi-e el otthonából — egy csörgő-kigyó.

*

Sok emberben két ember van: Méztől csurog ennek ajka odakünn, de pusztító méreg minden szava benn a házában.

*

Vedd aztán szemügyre e durva és kiméletlen embert itt: a jóság és gyengeség mintaképeinek mondanád, ha otthon vigyáznád meg, övei, szeretettei közt.

*

Mit félsz, ó, ember, a haláltól, mikor magad előtt látod minden pillanatban?

A jelen pillanat sirja az elmultnak; folytonos halál az idő folyása; te ez időben élsz s a halált mindemellett nem szoktad meg?

*

Ha nem tudsz, flam, megbocsátani, barátod az életben vajmi kevés lesz.

*

Az irigyek átkát a Mindenható ép úgy nem hallgatja meg, mint a hízolgók áldását.

*

A bölcs, ki megőrzi szívét és nyelvét a hazugságtól, a kinek gondolkodása és beszéde csak igazság:

O, őrizkődjél annak az átkától, és szaladj, fuss áldása után:

Mert jóakaratóban élet rejlik és átka hasonlít a vipera csipéséhez.

Mert közel áll ő az Örökkévaló jóakaratóhoz és szava üresen el nem hangzik.

*

Nézd e rongyokba burkolt koldust; egy néhány pénzdarab, és fejedelemhez hasonlít; nézd aztán eme magát megszedett nagy vagyonok tulajdonosát: és ha mindjárt gyémántokkal ékesített arany köpenybe öltöztetted, alacsony voltát, akkor sem takarhatod el.

*

Ne is őt magát, csak azt nézd meg jól, ki dicséretét zengi, és megtudod, kivel van dolgod.

Talmudista.

A zsidó egészségügyi törvények.

Mindenki előtt ismeretes azon szomorú tény, hogy a zsidóságban mindinkább csökken a ragaszkodás a szentírás törvényeihez. Különösen az egészségügyi és hasonló szabványok azok, melyeket most teljesen mellőznek, bár ezek nemcsak, hogy el nem avultak, de sőt inkább arra lehet következtetni, hogy a tudomány mai színvonalán állnak.

Az „Egyenlőség“ f. é. május 17-iki számában ismertetve volt Dr. Birckbeck Nevins „A zsidó egészségügyi törvények“ czimű előadása, melyben ezeket mintaszerűeknek mondja, keresztülvitelre ajánlja s kimutatja, hogy a zsidók voltak az elsők kik „a minden tekintetben való tisztaságot“ az egészség megvédésére legjobb módszernek ismerték. Most újra egy világhírű tudósunk ide vonatkozó véleménye tetszik előttem, melyet a következőkben ismertetek:

Dr. Richardson a „London Hyg. Institution“-ban tartott felolvasásában azt állítja, hogy a hosszú éterő az átöröklődött sajátságoktól, az erény — önmegtartózkodás és a testi funkciók egyensúlyban való tartásától, a mértékletességtől s sok más hibák és fogyatkozások hiányától függ. Ezen állítások igazságát a zsidó nép történetével és fennmaradásával bizonyítja. A zsidóság fölénye — ugymond — e tekintetben általánosan elismert tény és titka a fentemlített és benne meglévő föltételek. A zsidóság mai napig nemcsak mint vallás, hanem mint vallási kodex is működött. Hiveinek nemcsak szellemi haladását, hanem phisikai jóllétét is biztosította s megerősítette. A pentateuch és a talmud törvényei oda irányulnak, hogy a zsidók testi egészségét conserválja és oly tulajdonságokkal ruházza fel, melyek fennmaradásához okvetetlenül szükségesek.

„Átöröklődött tulajdonságokat és sajátságokat“ valamint a gyökeret vert, fogyatkozások hiányát még most

is észlelhetni a mai kor zsidóiban. Hiszen elődeinek örökét még nem voltak képesek semmivé tenni. De másképen van az azon föltételekkel, melyeknek jelenléte saját akaratuktól függ. Mérsékletesség — a szó legbővebb értelmében — van meghagyva a zsidó erkölcsi és egészségügyi törvényekben. De van okunk attól tartani, hogy ezen magasztos törvényparancsolta utat nem fogják többé önként követni. Ha fokozódik ezen közömbőség, akkor Izrael életképessége már a legközelebbi jövőben kérdéses. Mert ezen fölény határozottan a törvények megtartásától függ, melyek mindamellett, hogy a vallással szoros összefüggésben vannak, orvosi szempontból nem kevésbé nagytartosságuak. Ha Izrael még tovább is fenakár állani, akkor egészségügyi törvényeit követnie kell. Csodák már nem fogják fentartani. Mig a kitünő tudós az életképesség föltételeit bővebben fejtegeti, egy orvosi szaklap azt írja, hogy csak a zsidók képesek a szeszitalok utáni vágyak megfékezésére s elnyomására s általában ezek mérsékletes élvezésére. Ezen alkalomból idézi a mondást: „Nem iszom, hogy legyen magamat, hanem hogy igyam.“ Az iszákosság iránti előszeretet és szenvedélynek teljes hiánya, a mi által a zsidók leginkább kitűnnek, visszavezetendő a zsidó törvények erkölcsi határára,

Minden áron tehát önmegtagadást és mérsékletességet kell gyakorolnunk. A pentateuch ugyan sehol sem írja elő tisztán a mérsékletességet, de indirekt eléggé kárhoztatja az iszákosságot. Az erkölcsi nevelési erő, a mi a zsidó törvények főjellemvonása, lehetetlenné teszi e szenvedély föllépését. Eme intézkedések és törvények be nem tartása, vagy megszegése otthonossá tenné nálunk az iszákosságot s a vele járó bajokat és következményeket.

Közli:

Bolesói Elemér.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **oct. végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 7 frt — kr.
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

egész évre 6 frt — kr.
fél évre 3 frt — kr.
negyed évre 1 frt 50 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1888 november hó 11) 5649 *kiszlev. hó* (30-napos) 7., *hétfő* 8., *kedd* 9., *szerda* 10., *csütörtök* 11., *péntek* 12., *szombat* 13. *napja: (Szóf z'man kiddus l'vónó) Hetiszidra; Vajislach.*

H I R E K.

— **Lévi P. Morton**, kit az északamerikai egyesült államok köztársasága folyó hó 7-én történt elnökválasztás alkalmával köztársasági alelnökévé választott meg: *a zsidó felekezet tagja.*

— **Örvendetes hirt** közölnek Szt. Pétervárról. Az orosz czár egy bizottság kiküldését rendelte el, melynek feladata lesz, hogy a II. Sándor czár által hozott s a zsidókat megszorító rendszabályokat megváltoztassa. Tálán jobb idők virradnak fel az orosz zsidókra ezután.

— **Egy fiatal író halála.** Amerre csak a hír elterjedt, mindenfelé szivből eredő, őszinte részvétet keltett Palla Ernő fiatal írónak e hó 6-án történt elhunytja. Még csak huszonnégy évet élt és már is szép nevet vivott ki magának az irodalomban. A „Pesti Hirlap“ olvasói bizonyára jól emlékeznek a tárczarovatban megjelent szellemes dolgozataira, melyekben egyesítette mindazon tulajdonokat, a melyekből meg lehetett jósolni, hogy idővel nagy író fog válni belőle. Fialat kora daczára elvégezte a négy jogi tanfolyamot, kitünően kiképezte magát a zenében, s a mellett még elegendő időt talált arra is, hogy az irodalomnak is szenteljen néhány órát. Igen szép tárczaczikkei mellett a zenei referátát is gyakran vezette a „Pesti Hirlap“-nál, nagy ügyességgel és szakavatottsággal. — A pusztító kór, a tüdővész már két hó eltt az ágyhoz szegezte. Nyugodtan, férfiasan tűrte a szenvedéseit, mig e hó 6-án szülői karjaiban kilehelte lelkét. A fővárosi előkelő sajtó jó része, mint a „Pesti Hirlap“, melynek buzgó munkatársa volt, a „Pesti Napló“ és „Pester Lloyd“ igen meleg hangon tartott hosszabb cikkekben emlékeznek meg az oly fiatalon elhunyt íróról. Temetése e hó 7-én volt, irótársainak és jóbarátainak nagy részvéte mellett. A kerepesi uti izr. temetőben egyik társa bucsuzott el rövid beszédben az elhunyttól, mire a sirgödörbe helyezték a koporsót, mely annyi szép reményt, annyi fényes tervet zár el mindörökre. Legyen siri álma csendes!

— **Nyirbátor** (Szabolcsmegyében) nem nagy község, de van vezetőiben nemes áldozatkészség és tagjaiban szép törekvés, csak úgy sikerülhetett rövid idő alatt **3200** frt ot zsinagóga építése céljából saját községükben összegyűjteni. Rosenberg Ármin, nyirbátori rabbi megkapó beszédében ecsetelte egy épített zsinagóga szükségességét, mire az érdemes Mandel Ábrahám (Dr. Mandel Pál

atyja) 1500 frtot, M a n d e l Ede 500 frtot, M a n d e l Izrael 200 frtot, M a n d e l Dezső 200 frtot, M a n d e l László 100 frtot, Dr. S c h w a r z Adolf 100 frtot, K a t z Dezső 50 frtot, R o s e n b e r g Armin rabbi 25 frtot, R o t h Linka asszony 25 frtot, W e i s z Simon 25 frtot, K r a m e r Jakab 25 frtot, R e i c h e n b e r g Simon 25 frtot, Z i c h e r m a n n Ignác 25 frtot, W e i s z Emánuel 25 frtot ajánlottak fel e célra. A község többi tagja, a legszegényebbek is erejüket felülmúló összegekkel járultak a nemes műhöz, mely, remélhető, rövid idő múlva tettet is fog öltetni. Szívből gratulálunk a derék hitközsegnek.

— **Horovitz Lipót**, a hirneves varsói festőművész, hazánkfia, nagy buzgalommal dolgozik Basch Béla festőművész Vörösmarty-utcai műtermében. Jelenleg Jókai Mór koszorus irónknak képét festi. Eddig az arcz készült el, mely méltó Horovitz ecsetjéhez. A költőt valóban remek plasztikával mutatja be. Arczáról szellem és jóság sugárzik. Egy másik képen is dolgozik, Arany László megbízásából, és ez Széll Piroskának, Arany János unokájának képe. A korán elhunyt fiatal leánykának üdeségét, kellemét, igazi művészettel adja vissza a festő ecsetje. Horovitz legközelebb néhány hétre Bécsbe utazik, s onnan még Karácsony előtt visszatér, hogy az újabb megrendeléseket teljesítse. Ekkor fogja festeni Dr. Stiller Bertalan, egyetemi tanár, jeles tudós nejének arczképét, ugyszintén hatvani Deutch Bernátné arczképét is.

— **Róna József**, jeles szobrászunkat a főváros megbizta, hogy készítse el Eötvös József és Andrássy Gyula gróf kisebb alakú szobrai.

— **Lehet-e a kiskorú gyermek vallásnélküli, ha azt atyja akarja?** A mult éve Bécsben egy zsidó polgár bejelentette a zsidóságból való kitérését s kijelentette, hogy nem lép be más vallás kötelékébe, hanem vallásnélküli lesz. (Ausztriában ugyanis megvan engedve, hogy az ember vallásnélküli legyen, nálunk azonban nem.) Két kis gyermekét, melyek közül az egyik 6, a másik pedig 2 éves, szintén ugyanakart tekinteni, mint nemzsidókat. E miatt a zsidó hitközséggel pörbe keveredett és a törvényszék kimondotta, hogy a gyermekek is vallásnélkülieknek tekintendők. A hitközség felebbezett és sikerrel, a mennyiben kimondták, hogy a gyermekek apjuk kilépése mellett is, továbbra is zsidók maradnak. Csak ha a vallási nagykorúságot elérték, akkor változtathatják meg saját beleegyezésükkel hitüket. Az atyai elhatározás érvénytelen.

— **Két antiszemita plébános.** *Rojkó* András, Antal falva antiszemita plébánosa, kit *felekezeti elleni izgatás* miatt a rimaszombati törvényszék, a kir. tábla és kúria 1 évi államfogházra és 300 frt perköltség megfizetésére ítélte és a kinek kegyelmi kérvényét a király visszautasította, f. hó 15-én kezdte meg fogságát Vácztól. — Egy másik antiszemita plébános, az ismert *Komlóssy* Ferencz, orsz. képviselő, kinek szavát rég hallottuk, f. hó 8-án felolvasást tartott a bécsi keresztény-socialis (antiszemita) egyeletben. Kom

lóssy — mint a „Keresztény Magyarország“ antiszemita lap írja — konstatalta, hogy az antiszemita párt Magyarországon *kicsiny*, hogy az antiszemita mozgalom jelenben *nagyon meddő*, hogy az antiszemitizmust a magyar főpapság *nem támogatja*, hogy a középosztály *zsidóbarát*, a kormány a zsidókkal tart, és ezen változtatni *nem lehet*. Ezek után — azt hiszed tisztelt olvasó, — hogy az következett, hogy Komlóssy ünnepélyesen megvált az annyira haszontalannak bizonyult antiszemitizmustól? dehogy! nem azért Komlóssy ő és nem ezért adta elő tanár korában — a logikát. — Ezek után Komlóssy kifejtette antiszemita elveit, azaz ismételte az annak idején a magyar képviselőházban tartott, gyűlölettől, rágalmaktól és káromkodásoktól csak úgy duzzogó egyik beszédét. Kérdezzük már most, mivel érdemelte meg inkább *Rojkó* az antiszemita martyrkoszorút, mint Komlóssy pater?

— **Egy zsidó tudós jubileuma.** E napokban ült meg *Finn S. J.*, a nagy nyelvész és az orosz zsidó civilizáció buzgó előharczósa 70 éves jubileumát, mely alkalommal az agg tudós tisztelői közül minden vidékről számosan jelentek meg házában.

— **Egy jötevő zsidó bankár** hunyt el a napokban, a mint már röviden a mult számunkban jeleztük, *Brodzki*, kiewi lakos személyében. Nemcsak a kiewi kórház, mely 200,000 rubelbe került, épült az ő költségén, de a gymnasium Szlatopolban is, hol a szegények ugyszólván egészen az ő adományaiából éltek.

— **Szilágy-Somlyóról** írják lapunknak, hogy *Wesselényi* Miklós báró főispán beiktatása alkalmából az ottani zsidó hitközség 21 tagu küldöttsége tisztelgett nála, *Rosenbaum* Mózes főrabbi vezetése alatt. A főrabbi magyar üdvözlő beszédére a főispán válaszában kiemelte, hogy tudomása szerint a szilágysági zsidó honpolgárok dicséretes buzgalommal haladnak a magyarosodás terén. Ezen elismerő nyilatkozat igen kellemesen érinté a küldöttséget, annál is inkább, mert ugyanakkor a román küldöttséget, mivel román nyelven üdvözölték, megdorgálta a főispán.

— **Alapköletétel.** Bukarestben nagy ünnepélyességgel folyt le a zsidó leányiskola alapköletétele. A számos előkelő jelenvolt közül s megemlítjük *Woinescu* ezredest, Bukarest praefectusát, ki a román kormány nevében örömeinek adott kifejezést, hogy ily ünnepélyen részt vehet. A két bukaresti páholy a „Lumina“ és „Fraternitatea“ nagyon sokban járultak hozzá, hogy az iskola felépülhet, ugy szintén az Egyesült Államok román főkonzula, *Peivotto* Benjamin hitsorsosunk által alapított Zionpáholy, mely a Németországban fennálló Bnee Brith páholyok mintája után alakult.

— **Corinaldi Agost gróf**, a nemesszívű jötevő haláláról már megemlékeztünk. Mint az olasz lapok írják, temetése méltó volt nagynevű multjához. A rabbi mellett a páduai püspök és evangélikus lelkész haladt és óriási részvét mellett kísérte a nép a derék férfit nyugvó helyére.

— **Hirsch báró nálunk.** A kifogyhatatlan adományozó jelenleg Morva-szt.-Jánoson, Stomfa közelében levő birtokán tartózkodik. Chartres herczeg néhány nap előtt a báró meghívására szintén oda utazott, hogy egy nagy szabásu vadászatot részt vegyen. A herczeg már vissza utazott Párisba.

— **Zsidó dallamok mint kórusdalok.** *Bruch* Miksa, hirneves zeneszerző, keresztény, ki a Kol-nidre melodiát fényes sikerű cello és karra alkalmazott hangversenydarabbá alakította át, újabban több zsidó dallamot alkalmazott kórusdalnak. Szövegül Byron lord három héber éneke szolgált. Ezen dallamok a Pessach első napján használatos Z'enh urenah és a Chanuka hymnus. Mindkettőt karra és orkesztrumra írta át.

— **Schiff Etelka** kisasszonyt, ki nemrégiben a m. kir. operában szép sikerrel vendégszerepelt, a nevezett intézet igazgatósága hat évre szerződtette. Schiff k. a. jelenleg a würzburgi színháznál van alkalmazva.

— **Moszkvából** jelentik, hogy Antokolszki kiváló zsidó szobrászt bízták meg az ezen városban II. Katalinnak emelendő szobor elkészítésével.

— **Portlandból** (Amerika) jelentik, hogy *Mayer* Jakobot, Oregon állam részére a szabad köműves páholy nagymesterévé választotta.

— **Algieri régi zsidó sírfeliratok** czimen *Bloch* Izsák, algieri főrabbi igen értékes művet tesz közzé, mely Durlach párisi könyvkiadónál jelenik meg.

— **Uj irodalmi mű.** Méry Károly, kinek nevével a legelőkelőbb szépirodalmi lapok hasábjain nem egyszer találkozunk. előfizetést hirdet „Kis virágok messze tájról“ czimű munkára. E mű a legjelesebb német, spanyol, angol költők egyes lyrai költeményeinek, apró verseinek magyarba való átültetését fogja bemutatni. Méry e nemben már sok ügyeset produkált s így előre is ajánlhatjuk olvasóink figyelmébe. Egyes műfordításait a Kisfaludy-társaság felolvasó ülésein Ágai Adolf olvasta fel köztetszés mellett. A kötet újévre jelenik meg. Füzött példány 1 frt 50 kr., diszkötésű 2 frt 50 kr. Az összeg legkésőbb november végéig a szerző czimére (Budapest, Nagy-diófa-utca 30. sz.) küldendő.

— **Szedőből író.** Fialtal életének egy részét ott töltötte az ólomporral, gőzzel telt fülledt levegőben, a szedőszekrény mellett. Ott rakta egymás mellé azokat az apró betűket, melyek hordják szerte, a világ minden széie felé a szellem termékeit. S mi alatt e sorok szép rendben elkészültek, addig az ő lelke kalandozott messze, messze, hol nem olajgőzös levegő terjed szét, hol nem zakatolnak az egyhangu gépek. Elszállott a csendes falusi lakba, a friss szénától illatozó rétre, az egyszerű falusi emberek közé. S ezek a gondolatok, egyszerű képek egy igen csinosan kiállított kötetben láttak napvilágot e felirattal: „Csendélet. Beszélyek. Írta Ujlaki Antal.“ Nyolcz kis elbeszélést foglal magában e kötet, mely az egyszerű zsidó szedőt vallja szerzőjéül. Mindegyik elbeszélésben a határozott tehetségre ismerünk. Szellem, jó izlés és olvasottság jellemzi mindegyiket. A

szerző igen szellemesen tartott előszavában a nyomda ólomporos légköréről szólva, ezeket írja: „Bevetődött néha-néha a füstös falak közé egy szelid arcú nő, egy phantom, s szólt: — Én a Muzsa vágyok. — Vajjon valóban? ... Mert hát olyan szédelő világot élünk! Hátha csak rászédett? ... Biztosíthatjuk a szerzőt, hogy nem szedte rá. Csak haladjon bátran tovább a megkezdett uton. A munka Beniczkyé Bajza Lenkének van ajánlva. Ára 1 frt 20 kr; megrendelhető a szerzőnél, Schmidl Sándor-féle könyvnyomdában Budapesten. Ajánljuk olvasóink szives figyelmébe e művet, mely a fővárosi előkelő sajtó egyhangú dicséretével találkozott.

— **Megyeri Krausz Lajos** mandatumát, mint a duna-szerdahelyi választó kerület országgyűlési képviselőjét a IV. bíráló bizottság f. hó 8-án szótöbbséggel verifikálta. Krauszsal együtt a zsidóhitű országgyűlési képviselők száma hét.

— **Odessában** a napokban egy *Benzelowszki* Chaim nevű öreg zsidó hunyt el, ki élte végéig favágással foglalkozott. Nagyon szűken élt és keresményét a császári bankban helyezte el. Halála után felbontották végrendeletét, melyben 3000 rubelnyi vagyonát a szegényeknek hagyta.

— **Kitüntetés.** Az olasz király *Pflaum* főkonzult az olasz első osztályu koronarenddel tüntette ki. *Pflaum* a stuttgarti zsidó hitközség tagja.

— **Junkermann a zsidó színészekről.** A világhírű színész jelenleg a *Würtemberger Landeszeitung*ban, teszi közzé emlékiratait. A zsidó színészekről így ír: Mindenkor csodáltam zsidó társaim ügyességét és türelmét, melyen minden keresztény példát vehetne magának. Színháznál alkalmazott alárendelt állásu zsidót nem ismerek. Ha nem bírja felvinni sorát, akkor inkább más pályát választ magának, semhogy valamely hitvány állásban tengődjék a színházban. Arra sem emlékezem évek óta tartó színházi gyakorlatomban, bármennyit is gondolkozzam, hogy zsidó kardalos lett volna, s azon jelszóval, hogy: »haszontalan az oly nemzet, mely nem követ el mindent becsületéért«, mindnyájan emelkedtek.

— **Rómából** jelentik, hogy Vilmos német császárnak olaszországi útja alkalmából több zsidót is kitüntetett érdemjelekkel. Így *Biondi* tábornok, *Malvano* vezérigazgató, *Artom* szenátor és *Lévi Primo* író a koronarendet kapták.

— **Az olasz közoktatásügyminiszter** a lyceumok rendezésére kinevezett 5 tagu bizottságba 3 zsidót küldött ki, közöttük a zsidó tudomány két diszét, *d'Ancona* és *Reve* Giuseppe tanárokat.

— **Antonelli** Alessandro, az olasz építészek nestora, hitsorsosunk, Turinban elhunyt. Ő volt megbízva a nagy zsinagóga építésével, de később e tervet félretették s helyébe az ugynevezett *Molle* Antonellinat építette, mely egyike az építészeti csoda műveknek. Olaszország elhatározta, hogy az elhunytnek márványszobrát *Recinto degli nomini* illusztriben felállítja.

— **Érdekes lelet.** Mint Jeruzsálemből jelentik, ott a szegények és zarándokok lakóterületén nagybecsű leltre bukkantak. Már rég óta keringett a monda, hogy ezen terület délkeleti részén egy hajdani csiszterna van elásva. Az idei nagy eső- és vízhiány a helyi-bizottságot arra készítette, hogy kétszeres buzgalommal járjon a dolog végire s ez okból jutalmat tűzött ki annak, a ki a csiszterna bejáratát fölfedezi. Sokan hagyták abba a megkezdett kutatást, míg egy munkás, hatvan napi fáradságos kutatás után feltalálta olyan helyen, hol legkevésbé remélték. Azonnal több munkás kíséretében a mélységbe szállott s ott meglepő eredményt találtak. A csiszterna ugyanis oly roppant széles, hosszú és mély, hogy képes Jeruzsálem összes lakóit vízzel ellátni. Pontos mérések még nem történtek, de körülbelül 32 méter hosszú, 15—20 méter széles és 10 méter mély. A mostani állapotában nem használható, de remélhető hogy akadni fog egy jótevő, a ki helyreállíttatja és ezáltal sok ezer emberrel gyakorol igazi jótéteményt. Mert csak az tudja megbecsülni ilyen csiszterna áldását, a ki látja a végtelen nyomort, mely eső hiány alkalmával, mint ez múltéve is történt, be szokott állani.

— **A vérvád.** Bulgáriából írják ezeket: Szamakofban a zsidó hitközséget oly eseményt tartja izgatottságban, mely, sajnos, Bulgáriában nem nagyon ritka. Rövid idő előtt eltűnt egy fiatal bulgár, kit harmadnapra iszonyuan megcsonkítva találtak föl. Karjait és arcát mintha száz piócza csipte volna össze. Midőn megkérdezték, azt válaszolta, hogy zsidók őt pinczébe csukták, ott kintozták, vért szívtak ki ereiből s azt megitták. A präfektus jelenlétében a fiatal gyermeket a bekebiró elé vitték, ki vizsgálatot rendelt el, mely a legfurcsább dolgokat hozta napvilágra. Az egész eset antiszemita összeesküvés műve volt, melyben a főszerepet egy foglalkozás nélküli ügyvéd s egy volt hallgatója a bécsi egyetemnek játszották, kik a dolgot már régóta tervezgették. Magukhoz hívták a fiut s ígérekkel meg ajándékokkal birták rá az áldozat szerepére. Céljuk volt egy bolgár Tisza-Eszlár színre hozatala. A bíróság előtt a gyermek mindent bevallott. Érdekes a bolgár állapotokra, hogy a két derék antiszemitát nem büntették meg s most újabb fenyegetéssel lépnek fel a zsidók ellen.

SZEFFORISZ és RÓMA.

Történeti regény a negyedik századból.

Két részben.

25.

Írta: **Dr. Philippson Lajos.**

— Első rész. —

S z e f f o r i s z .

Végre föleszmélve így szólt: „És milyen indítványt hoztok ti nekünk?”

„Nem hozunk mást, mint a kérdést, vajon pusztulástokat ellentállás nélkül szándékoztok-e végig nézni, vagy hajlandók vagytok-e a biztos alkalmat, mely most kínálkozik s mely tán sohasem tér vissza, erős kézzel megragadni? . . . Rajta, hadd halljuk a nyílt választ!” Erre a férfiak előterjesztették a perzsa király tervét, mely abban áll, hogy hatoljanak be az Euphrat éjszaki részén át Szinába s hódítsák meg azt. Azonban nem szándéka ezen tartományt csak ideiglenesen megszállani, hanem állandóan perzsa tartománynyá átalakítani. Innen azután a rómaikat vissza lehetne üzni a tengeren túl s egész Azsia egy uralkodó alatt egyesülhetne. Az idő most alkalmas, mert

Róma nem képez már ellentállásra képes hatalmat, hanem maga is barbár népektől függ s a kereszténység és a pogányság közötti szakadás megkönnyíti az ellenséges fegyverek hódítását. Sapor győzelmén nem lehet kételkedni. Ők maguk látták mint hódolt meg két római vár, Reman és Rusan, s a romai katonaságot oly félelem fogta el a perzsák láttára, hogy mindkét helyőrsége részint megszökött, részint kardcsapás nélkül megadta magát. Most a galiläai zsidók hivatása és kötelessége fellázadni, felfegyverkezni és a csekély helyőrséget városaikban levetni, s így az országot kegyetlen zsarnokaitól megszabadítani. A vállalat könnyű és közöttük és a perzsák között csak Ursicinus gyöngé hada áll, mely, mivel hátulról is fenyegetik, alig lejteth ki ellentállást. Azután a küldöttek ecsetelték a szerencsét, mely a népre vár, azon esetben, ha a győztest éjszakon segíti s utját egyengeti. Sapor királyban egy új Cyrust láttak, kit az Ur hívott meg, hogy népének szabadságát visszaadja s megengedje, hogy Czion romjait újból felépítse. Cyrus is perzsa és más vallásu volt, mégis visszavezette a száműzött zsidóságot a szent földre. Sőt a perzsa király megbizta őket, hogy előre is kijelenthetik, hogy Izráel fiai újból népesítsék be Judáát s szétrombolt városait építsék fel. Így Babylonia és Judäa újból egyesülnének, s oly hatalmas szövetséget képeznének, mely minden ellenségnek ellentállana. „De különben is — így szóltak — minő más ut marad számotokra hátra?”

Talán leakarjátok magatokat öletni a hitehagyott József, vagy Ursicinus és Gallus által? Nem; tegyettek félre gyengeségteket, vessétek le félénkségteket, mert nem marad választás számotokra. Azokat terheli a súlyos felelőség, akik népünk élén állanak s még sem tesznek semmit a kétségbeesés pillanatában, hanem gyáván ölükbe helyezik kezeiket!”

Patrika lelkéből minden aggodalom elszállott. Szilárdan és egyenesen állott, ököltre szorított jobb kezét szívére nyomva, villogó szemekkel, mialatt ajkain a határozottság és harczi vágy ült. Köszönöm barátaim így szólott szilárd, csengő hangon köszönöm odaadó hűségteket és bizalmatokat, ugy szintén a hozott híreket és tanácsokat. Szavaitok nyomatékosak és igazságot tartalmaznak. Testvéreim közé fogok lépni s velük mindent közlök. Sajnos, a legközelebbi napok elég olyant fognak hozni, a mi boszuérzetüket és haragjukat fel fogja lobbantani s a serleg legutolsó cseppig ki fog csordulni. Én magam mindent elő fogok készíteni a mi a lázadás sikeréhez szükséges, ha az egyszer elkerülhetlenné válik. Ti pedig, ha szent műveteket be akarjátok fejezni, vonuljatok végig Galiläa városain s hirdessétek ott is, a mit nekem hirül hoztatok. Hirnökeim beneteket megfognak előzni. De egy aggodalom mégis kintoz. Az agg patriarcha házamban tartózkodik. Ah, az ő napjai meg vannak számlálva . . . S ő semmit sem akar tudni erőszakról és ellentállásról. Szelleme inkább a multnak él mint a jelennek. Ő a felkelés-

ben a római birodalomban való minden zsidóra nézve veszedelmet lát, ő ezáltal őket üldözve, elűzve, kinozva és meggyilkolva látja. Kimélnünk kell az ő megtörni készülő szemét, hogy tekintete ne találkozzék felkeléssel és gyilkolással. Azért türelem: a minek jönnie kell, azt nem lehet visszatartani s csak bizonyos időre van szükségünk, hogy fölfegyverkezhessünk. Ami engemet illet, én készen állok!

A férfiak is felállottak Patrika mellé, ki férfias szépségével, és kimért, parancsoló tartásával mindnyájok csodálkozását kelté fel. Kezét nyujtá nekik s midőn ők megragadták, fellelkesülve így szólott: Igen testvéreim, esküdjünk meg, hogy minden erőnket vallásunk és népünk javára fogjuk fordítani. Izráelnek nem lehet és nem szabad kimulnia, de a mi kötelességünk, léteért élni, s ha kell, meghalni.

Már másnap reggel megkezdé Patrika fáradságosan működését. A város legelőkelőbbjeinél tartott összejöveleket, összegyűjtötte az egyes lakásokba a legerősebb férfiakat, felbátorította őket szavaival, megbeszélte, hol jöjjenek össze a kisebb csapatok, meghatározta a vészjeleket, de megeskedtette mindnyáját, hogy nyugodtan viselkedjenek, míg a tett órája megérkezik. Ez annál szabadabban történhetett, mert a város őrizetét a rómaiak feladták s csak néha vonultak át a városon kisebb csoportot képező katonák. Azután Patrika küldötteket menesztet Tiberiaszba, Saphetba, Lybdába és más városokba, hogy őket Sepphoriszszal összeköttetésben tartsa, s hogy őket hasonló lépésre bírja. Mindezt bizonyos örömmel és lelkesedéssel cselekedte; mert nemcsak az általános jóért vélte, hogy harcol, hanem saját szerencséje érdekében is, melyet mindenfelől veszedelem környezett.

Ha azután haza tért lakásába, hol Mirjam vette át az uralmat, akkor annál szabadabban önthette ki lelkét előtte, s a mindinkább gyöngülő Nassi előtt. A nyomasztó érzés elvonult lelkéről, a bizonytalanság nem gyötörte már, bátran nézett a közlő veszélyek elébe, mert a fiatalság mindig sokat remél. Természetesen az agg előtt gondosan titkolta terveit, szintugy a kedves leány előtt, mert a szerelem élesen lát.

(Folyt köv.)

Szerkesztői üzenetek.

Tiszt. K. R. J. urnak L. Eszünk ágában sem volt, *vádolni* valakit azért, mert atyja, fia, testvére, sógora, vagy egyéb rokona más pártállású községnek a rabbija. Sőt ellenkezőleg. Mi ennek őszintén örvendünk; mert ez csak a mellett bizonyít, hogy vannak a magyar zsidóságban *pártárnyalatok*, mint voltak mindig és mindenütt, de *nincsen két, vagy többféle zsidóság*. Mert hisz nem csak a szepesolaszii orthodox rabbiról áll, hogy az egyik fia orthodox, a másik statusquo, a harmadik kongressusi hitközségnek a rabbija, van erre példa sokkal több. A volt paksi pap, a híres Rabbi Jóel Ungarnak például három

veje volt. Ezek közül az egyik a paksi orthodox, a másik a bajai kongressusi, a harmadik a zentai statusquobeli hitközségnek a rabbija; a verbói orthodox rabbi, Reich Ignác egyike oszlopának az egyik testvére a bonyhádi kongressusi, a másik a Bécs melletti Baden zsidó reform hitközségnek a papja; a karczagi orthodox hitközség rabbija a török-szentmiklósi fiatal kongressusi rabbit választotta vejének; a kismártoni hochorthodox rabbi testvére a szabadkai kongressusi hitközség rabbija; a miskolczi orthodox rabbi fia az orosházai kongressusi hitközségnek a papja; a volt duna-szerdahelyi rabbi, a hirneves Rabbi Jehuda Oszád veje, a jászberényi kongressusi, míg fia a duna-szerdahelyi orthodox hitközségnek a rabbija. Ilyen példákat bizonyára még sokkal többet lehetne felhozni, mik mindannyian a mellett bizonyítanak, mennyire absurd az, mit a reichisták hirdetnek, hogy t. i. az orthodoxok más zsidó „hitfelekezet” mint a kongressisták, vagy statusquobeliek.

Békés-Csaba. Jönni fog. Üdvözlét.

Hajas. Az illető egyet elnöke, Dr. Schönberger Ármán lakik Lónyai utca 18.

Besztercze. Csak késik, de el nem marad.

Szilás Balhás. Tudunkkal Budapesten ilyen jótékony intézet nincsen.

Máramaros Sziget. Ez sem mindennapi fogás. Az ezeket elrendelő miniszteri rendelet ellen Reich Ignác még mindig gyűjti a protestáló nyilatkozatokat; embereit arra készíti, hogy vele meg ne barátkozzanak, kiegyezést el ne fogadjanak, tárgyalásokba ne bocsájtózkodjanak, mert ez nehezen megváltoztatható fait accomplit teremte csak. Ugy ám, de a hol a miniszteri rendelet foganatosítása előnyököt biztosít ő neki, mint pl. M. Szigeten, ott minden rendelkezésére álló eszközzel azon van, hogy a gyűlölt rendelet, mely ellen máshol háborút készít elő, minden áron testet nyerjen. A közvetítő bizottság elnöke itt is hű maradt saját magához.

Dr. N. H. urnak Bpest. Könyvet, melyet a szerkesztőség nem látott, meg nem beszélhet.

Er. Es. Hogy ne volnának! Mir és Volosyn városokban a pozsonyinnál is nagyobb jesivák állanak fenn, az utolsó években Kowno és Lomza városokban is tekintélyes jesivák vannak. A muszka jesivákat, hol nem csak a talmudikus tudományokat, hanem a *héber nyelvet, irodalmat és költészetet* is kultiválják, egy nagy, e célra teremtett egyesület tartja fenn, melynek tagjai vannak mindenütt a birodalomban, a hol zsidók laknak.

Tanítói kar Tolcsva. „A Tulvilág a középkori zsidó költészetben” mint egységes mű még nem jelent meg. — Héber hetilapot ajánlhatjuk a 32 év óta fennálló „Hamagid”-ot; megjelenik Lye-ben Porosz-Lengyelországban.

F. A. urnak Buttyin. Fogalmunk sincsen, mik azok az „intentioniók” miket méltányolnunk kellett volna és melyeket tekintetbe állítólag nem vettünk.

A ki megtekintette a Magyar fém- és lámpagyár helyiségét, azzal a meggyőződéssel hagyta ott ezt az intézetet, hogy a **MAGYAR HITELBANK** nagy fáradság- és áldozatok árán egy elhanyagolt gyárból oly mintaintézetet teremtett, mely becsületére válik a magyar vállalkozásnak, a magyar nagyiparnak. A hatalmas gyár, mely 400—500 munkást foglalkoztat, több osztályból áll, melyek mindegyike hatalmas fejlődésről tanuskodik. A lámpagyár készítményeit kezdettől végeig itt eszközöltetik. A vas-, bronz- és cinköntödékekben első körvonalait látjuk csak a gyönyörű műkészítményeknek, melyek a külön osztályt képező tágas raktárak-

ban felhalmozvák, honnan a világkereskedelemnek adatnak át.

Itt látjuk, mint készülnek a lámpák vázai, mint öntetnek értékes, vagy kevésbé értékes anyagból, mint bronziroztatnak, palléroztatnak; látjuk, hogy működik száz meg száz kéz és gép, és így készülnek el naponként ezerszámra az egyes lámpaalkatrészek. Magában a gyárban készülnek a művészi rajzok, melyek után ügyes kezek a sokféle formájú lámpát készítik, melyeknek mindenféle igényeknek meg kell felelniök. A szegényes istállólámpástól a szalonok remek csillárjáig minden elkészítetik itt, a technika segítségével s a vegytan- és galvano-plasztika nagy vívmányaival.

Melegen ajánlhatjuk e nagyszabású és Magyarországon egyetlen gyárintézetet kivált a hitközségeknek, melyek zsinagógáikat díszes csillárokkal, vagy gyertyatartókkal akarják el látni. A lámpagyár melynek igazgatósága Budapest Zrínyi utca 6. szám alatt székel. díszesebben, jobban, pontosabban és olcsóbban szolgáltathat ilyeneket, mint bármely más intézet, a miért is a nevezett gyárintézetet ismételve ajánljuk a templom előljáróságok becses figyelmébe.

Pályázat.

A kaposvári izr. hitközség népiskolájánál, lemondás folytán, egy **tanítói állás** megüresedvén, ennek betöltésére pályázat hirdettetik. — Pályázhatnak oly okleveles néptanítók, a kik a magyar, héber és német nyelvet tökéletesen bírják. — Fizetés a jelen tanév végeig **ötven frt. o. é. havonként**, mely időnek sikeres betöltése után következik a véglegesítés. — Kellőleg felszerelt kérvények, melyekben a pályázók végzett tanulmányaik, eddigi alkalmaztatásuk, életkoruk és családi viszonyaik feltüntetve legyenek, **f. é. november hó végeig t. Helischauer József**, kir. államvasuti főmérnök és iskolaszéki elnökhöz küldendők be.

Kaposvár, 1888. október 20.

Kunfy
elnök.

Pályázati hirdetmény.

A tiza-beői auth. orth. izraelita hitközség részéről az üresedésben lévő **Rabbihelyettes állomásra** pályázat nyittatik. Évi illetés **350 frt.**, szabad lakás, anyakönyvelési illetmények, egész sechita és a szokásos mellékjövedelmek. A pályázóktól megkívántatik, hogy törvényszerű anyakönyvvezető sóchet-ubodék, mohel és jó előimádkozó legyen és 3 orthodox rabbitól hattóróval birjon. Az állás legkésőbb 1889. év Január 15-én töltendő be.

Próbaelőadások megkívántatnak, utiköltségek csak a megválasztottnak térítettnek meg.

T.-Beő, 1888. Okt. 24.

Ehrlich Lipót

hitk. jegyző.

Ferenz József

hitk. elnök.

Bérbeadandó kóser husmérési jog.

A pápai aut. orth. izr. hitközség tulajdonát képező, Pápan egy helyen központosított, kóser husmérési joggal egybekötött négy mészárszék a hozzátartozó jégvermekkel legközelebb jövő ujévtől kezdve egy, esetleg három egymásután következő évre bérbeadandók. Pályázhatni a jelzett mészárszékek akár csak egyikére, akár pedig mind a négy mészárszékre. Bérleni szándékozók sziveskedjenek 50 kros bélyeggel és egy-egy mészárszék után kikötött 100 frt készpénzbeli bánatpénzzel ellátott zártírásbeli ajánlataikat **legkésőbb folyó évi november hó 15-éig** a hitközség elnökéhez beküldeni.

A betérjesztendő ajánlatokban az illető pályázók által hangsúlyozandó, hogy ők a hitközség irodájában megtekinthető bérleti feltételeket ismerik és azokat teljes tartalmukra nézve elfogadják. Pályázók az ajánlati tárgyalás eredményéről hivatalból fognak értesítettetni. Megjegyeztetik, hogy a hitközségi előljáróság fenntartja magának, tekintet nélkül a beígért bérösszeg magasságára, a pályázók közti korlátlan szabad választási jogot.

Pápan, 1888-ik évi november hó 1-én.

Lövenstein Adolf,

hitközségi elnök.

Pályázat.

A zala-szt.-gróti izraelita anyakönyvi kerületben, jövő évi márczius elsején a rabbi-helyettesi állomás, melylyel az anyakönyvvezetés és hitoktatás is egybe van kapcsolva, betöltendő. Az állomással **400 frt.** évi fizetés, **lakás** és a törvényes **anyakönyvi** díjak vannak egybekötve. Kellően felszerelt folyamodványok alulírt hitközséghez **február elsejéig** küldessenek be. Az, ki egyszersmind **יהושע** és **משה** előnyben részesül. Az alkalmazottnak utazási költségei megtérítettnek.

A zala-szt.-gróti izr. hitközség elnöksége.

Kohn Arnold

gazdag sirkőraktárát

(Váczi körút 14, szemben az Andrassyut torkolatával.)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezeskedik a cég jó hirneve.

== Szombaton és ünnepnapon zárva. ==